

III. RECENZII

**DREPTURILE ȘI LIBERTĂȚILE FUNDAMENTALE
ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE, VOL. I – III
(MARIAN ENACHE, ȘTEFAN DEACONU,
EDITURA C.H. BECK, BUCUREȘTI, 2019)**

MIHAI BĂDESCU*

Abstract:

The constitutional protection of fundamental rights and freedoms of the individual represents a legal landmark for modern democracies. The Constitutional Court is the authority that guarantees, and ensures the respect of citizens' rights and freedoms in accordance with the provisions of the fundamental law of the state. Structured in 3 tomes, the study *Fundamental rights and freedoms in the case law of the Constitutional Court* represents an essential tool in the field of Romanian legal research as it analyzes every fundamental right or freedom from a double perspective: from a doctrinal point of view, and referring to the interpretations formulated through case law of the Constitutional Court. The peculiarity of the reviewed paper lies in its multidisciplinary character: the jurisprudential analysis of fundamental rights and freedoms is of interest to the field of constitutional law, but, at the same time, it has implications in all other branches of law. On the same lines, the specific aspects of the study derive from the reasoning according to which: the constitutional provisions that establish the principle of the supremacy of international law over national law determine the Constitutional Court to take into account the decisions of the regional-European courts -the Court of Justice of the European Union and European Court of Human Rights – in its case law, thus obtaining an extensive and refined perspective on the protection of fundamental rights and freedoms. In addition, the multidisciplinary nature of the paper is highlighted by its extended practicality, serving as a source of documentation for both legal specialists and those who are new to the field of legal sciences.

Keywords: fundamental rights and freedoms, legal protection, the decisions of the Constitutional Court, the objection of unconstitutionality, the exception of unconstitutionality

Résumé:

La protection constitutionnelle des droits et libertés fondamentales de l'individu représente un repère juridique pour les démocraties modernes. La Cour Constitutionnelle est l'autorité-

---

* Prof. univ. dr., Director al Școlii doctorale „Drept”, din Academia de Studii Economice din București, Președinte executiv interimar al Asociației Române de Drept Constituțional, e-mail: badescu.vmihai@gmail.com

garante du respect des droits et libertés citoyennes conformément aux dispositions de la loi fondamentale de l'Etat. Structurée en 3 tomes, l'étude *Drepturile și libertățile fundamentale în jurisprudența Curții Constituționale* (Droits et libertés fondamentales dans la jurisprudence de la Cour Constitutionnelle) est d'une utilité certaine pour le domaine de la recherche juridique roumaine en proposant une analyse de chaque droit ou liberté fondamentale dans une perspective double : du point de vue doctrinaire et en faisant appel aux interprétations formulées par voie jurisprudentielle de la Cour Constitutionnelle. La particularité de la recherche consiste dans son caractère interdisciplinaire: l'analyse jurisprudentielle des droits et libertés fondamentales est d'intérêt pour le domaine du droit constitutionnel ayant en même temps des implications sur toutes les branches du droit. Egalement, le caractère spécifique du travail dérive du raisonnement selon lequel : les dispositions constitutionnelles qui instituent le principe de la suprématie du droit international sur le droit national implique que la jurisprudence de la Cour Constitutionnelle prenne en compte les décisions des instances régionales-européennes – la Cour de Justice de l'Union Européenne et la Cour Européenne des Droits de l'Homme – en résultant ainsi une perspective plus élargie et raffinée sur la protection des droits et libertés fondamentales. En même temps, le caractère multidisciplinaire de l'étude est mis en évidence par son utilité étendue, comme source de documentation tant pour les spécialistes en matière juridique que pour les non-initiés dans le domaine des sciences juridiques.

Mots-clés: droits et libertés fondamentales, protection juridique, décisions de la Cour Constitutionnelle, objection de non constitutionnalité, exception de non constitutionnalité

La prestigieuse Editură C.H. Beck, în condiții grafice deosebite, a fost editată lucrarea cu titlul de mai sus, în trei volume, sub semnătura unor autori cunoscuți și recunoscuți pentru afilierea lor științifică la problematica care face obiectul acesteia: Marian Enache și Ștefan Deaconu.

Marian Enache este licențiat și doctor în „Drept”, a desfășurat o consistentă activitate politică, juridică și diplomatică, fiind deputat în Parlamentul României, membru în mai multe comisii parlamentare (Comisia juridică, de disciplină și imunități, Comisia de validare, Comisia pentru învățământ, știință, tineret și sport), vicepreședinte al Comitetului Adunării Constituante și al Camerei Deputaților, consilier prezidențial, avocat, membru al Comisiei de redactare a Constituției României și ambasador, în prezent fiind judecător la Curtea Constituțională a României. Este autor sau coautor al mai multor lucrări în domeniul dreptului public, în general, și al dreptului constituțional, în special.

Ștefan Deaconu este absolvent și licențiat al Facultății de Drept din cadrul Universității din București. Doctor în „Drept” și conducător de doctorat, autorul și-a perfecționat pregătirea juridică în specialitatea dreptului constituțional, prin studii aprofundate organizate în țară și în străinătate. Cu o activitate practică la fel de consistentă ca și cea a lui Marian Enache, Ștefan

Deaconu și-a consacrat activitatea profesională îndeplinirii unor competențe științifice și didactice, circumscrise funcțiilor pe care le-a ocupat: președinte al Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, arbitru în cadrul Curții de Arbitraj Economic și Comercial din China, președinte al Comisiei de arbitraj și metode alternative de soluționare a disputelor, consilier prezidențial și consilier de stat în cadrul Administrației Prezidențiale, expert, consilier și director în Senatul României, vicepreședinte al Secției de Drept Public a Academiei de Științe Juridice din România, director al Centrului de Drept Constituțional și Instituții Politice din cadrul Facultății de Drept a Universității din București, membru titular al Asociației Române de Drept Constituțional.

Profesorului universitar doctor Ștefan Deaconu, pentru activitatea sa meritorie pe tărâmul teoriei și practicii constituționale, i-au fost decernate premii și distincții care au răsplătit munca asiduă, abnegația, seriozitatea și competența care îl caracterizează.

Pentru cititorul avizat și nu numai, Curtea Constituțională a României este unica autoritate politico-jurisdicțională cu competențe în materie constituțională, unul dintre fundamentele statului de drept, entitate consacrată constituțional și legal, care asigură și garantează supremația Constituției țării noastre.

Competențele acestui înalt for de decizie și, mai ales, modul concret în care Curtea și-a desfășurat activitatea, încă de la înființarea sa (1992), scot în evidență deosebita însemnătate și importanța excepțională pe care o are în peisajul juridico-constituțional românesc, într-un efort pronunțat de realizare a unui veritabil proces de constituționalizare a dreptului românesc.

Strâns legată de atribuțiile Curții Constituționale este preocuparea acesteia de a veghea la respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor români, în acord deplin cu prevederile Legii fundamentale, activitate realizată, în principal, prin controlul constituționalității legilor, realizat în cele două modalități cunoscute: obiecția de neconstituționalitate și excepția de neconstituționalitate.

Totodată, deciziile Curții în aplicarea dispozițiilor constituționale – art. 20 alin. (1) și art. 148 – valorifică, pe deplin, o consistentă jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) și a Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE).

Lucrarea care face obiectul acestei recenzii își propune să aducă în lumină considerentele de principiu rezultate din jurisprudența Curții Constituționale, cu referire la fiecare drept sau libertate fundamentală. Potrivit fiecărui drept sau libertate fundamentală, sunt precizate de către autori deciziile în care se regăsesc aceste aprecieri, însoțite de un scurt comentariu doctrinar, precum și de repere bibliografice, teoretice și practice care privesc problematica analizată.

Constatările și observațiile cuprinse în deciziile Curții Constituționale – așa cum ne învederează autorii – nu definesc drepturile ori libertățile individuale; ele le determină sfera de cuprindere, limitele și nivelul de protecție constituțională și stabilesc între acestea o ierarhie, după caz, mai rigidă sau mai flexibilă, raportată la contextul social, politic, economic ori cultural.

Interpretarea deciziilor Curții evidențiază faptul că, în raport cu fiecare drept sau libertate fundamentală, există o serie de exigențe constituționale ce se impun ca adevărate constante ale dreptului constituțional, atât de importante pentru evoluția generală a sistemului normativ din România.

Lucrarea scoate în evidență faptul că argumentele Curții Constituționale, în scopul creșterii nivelului de protecție juridică a cetățenilor, modelează și influențează pozitiv obligațiile autorităților publice cu competențe în materia drepturilor și libertăților fundamentale, fie în ceea ce privește elaborarea actelor juridice normative, fie în interpretarea lor din perspectiva actului de aplicare a dreptului. Deciziile Curții având, după cum se știe, caracter general obligatoriu – atât în dispozitiv, cât și în considerente – prin conținutul lor, devin repere în activitatea tuturor ”actorilor” investiți cu promovarea și protecția drepturilor cetățenești.

Activismul judiciar al Curții Constituționale care, după cum apreciază și autorii lucrării, se reflectă în motivarea deciziilor acesteia, asigură dezvoltarea jurisprudenței constituționale în problematica drepturilor și libertăților fundamentale, în condițiile și formele prescrise de Constituție.

Autorii acestei remarcabile lucrări ne avertizează că, plecând de la inevitabilul caracter evolutiv al conceptelor constituționale, datorat necesității permanentei lor raportări la noi realități sociale, politice, economice ori de ordin regional sau internațional, jurisprudența Curții Constituționale poate cunoaște nuanțări, revirimente sau reevaluări jurisprudențiale, tocmai datorită faptului că Legea fundamentală a fost și rămâne un proces juridic viu, cu toate consecințele ce decurg de aici.

Analizând conținutul propriu-zis al lucrării, relevăm cele mai importante idei, opinii, comentarii doctrinare, toate la un loc dând o incontestabilă valoare științifică celor trei volume.

Astfel, **primul volum** cuprinde decizii ale Curții Constituționale, referințe bibliografice și comentarii privitoare la două principii fundamentale: *egalitatea în drepturi și accesul liber la justiție* și la nouă drepturi și libertăți fundamentale: *libertatea individuală, dreptul la libera circulație, dreptul la apărare, dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, dreptul la grevă, dreptul la muncă și la protecția socială a muncii, dreptul la ocrotirea sănătății, dreptul la un mediu sănătos, protecția copiilor și a tinerilor.*

Al doilea volum al lucrării cuprinde considerentele de principiu rezultate din jurisprudența Curții Constituționale, cu privire la fiecare drept sau libertate fundamentală, din categoria fie a inviolabilităților, fie a drepturilor

social-economice și culturale: *dreptul de proprietate, dreptul la moștenire, dreptul la viață intimă, familială și privată, inviolabilitatea domiciliului, dreptul la învățătură, accesul la cultură, dreptul la un nivel de trai decent, libertatea economică, protecția persoanelor cu handicap.*

Autorii lucrării indică deciziile din care sunt desprinse respectivele constatări și observații de principiu, alocă fiecărui drept ori libertate un comentariu doctrinar și o listă bibliografică aferentă problematicii acestora. Totodată, prin considerentele deciziilor, este determinată sfera de cuprindere, limitele și nivelul de protecție constituțională asociate acestor categorii de drepturi și sunt evidențiate problemele ce țin de substanța acestora care, în lipsa unei judecăți de ordin constituțional, ar lăsa loc arbitrariului.

Sub exigențele deciziilor Curții Constituționale și ale comentariilor doctrinare ale autorilor, **al treilea volum** al lucrării continuă seria prezentărilor drepturilor și libertăților fundamentale în jurisprudența Curții Constituționale, cu o nouă grupare de drepturi și libertăți: *secretul corespondenței, libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul la informație, dreptul de vot, dreptul de a fi ales, dreptul de a fi ales în Parlamentul European, libertatea întrunirilor, dreptul de asociere.*

Și în acest volum autorii găsesc de cuviință să analizeze – din perspectiva categoriei drepturilor și libertăților fundamentale la care s-au oprit – dispozițiile constituționale, însoțite de pertinente și îndestulătoare comentarii, neuitând să amintească cele mai reprezentative referințe bibliografice în materie.

Lucrarea recenzată este bine scrisă, construită și argumentată; ea impresionează prin bogatul conținut al contribuțiilor autorilor, prin stil, limbaj și spirit analitic proprii, care au permis autorilor să se manifeste într-un perimetru doctrinar extrem de accesibil lor.

Lucrarea atestă excelența pregătire științifică a scriitorilor ei, puterea lor de muncă și însemnata capacitate de prelucrare a unui volum considerabil de material documentar.

Acuratețea, coerența, suplețea și eleganța formei de exprimare a conținutului acestei lucrări dau valoare științifică demersului realizat, provocând – suntem siguri – interesul cititorilor (teoreticieni sau practicieni ai dreptului, studenți, masteranzi sau doctoranzi, specialiști sau oameni de rând, tineri sau mai puțin tineri), al lumii juridice în general, al tuturor celor care conștientizează importanța și necesitatea cunoașterii drepturilor și libertăților fundamentale din perspectiva asigurării premiselor unei corecte aplicări a dreptului și a înfăptuirii justiției, în coordonatele specifice democrației constituționale.